

KONKURSNÍ NOVINY

SPOLEHLIVÝ PRÁVNÍ ZDROJ

ROZHOVOR: JUDr. Michal Žižlavský
Chce-li dlužník dosáhnout odpuštění
zbytku svých dluhů, musí nést náklady
TÉMA: Vdovské, vdovecké
a sirotčí důchody mýtů zbavené...

Hovoříme s členem představenstva České advokátní komory a předsedou Rady expertů Asociace insolvenčních správců JUDr. Michalem Žižlavským

CHCE-LI DLUŽNÍK DOSÁHNOUT ODPUŠTĚNÍ ZBYTKU SVÝCH DLUHŮ, MUSÍ NĚST NÁKLADY

POSLANECKÁ SNĚMOVNA SCHVÁLILA TAKZVANOU ODDLUŽOVACÍ NOVELU INSOLVENČNÍHO ZÁKONA, KTERÁ SE VÝZNAMNĚ DOTÝKÁ PRÁCE INSOLVENČNÍCH SPRÁVCŮ. PROTO JSME SE ZEPTALI ČLENA PŘEDSTAVENSTVA ČESKÉ ADVOKÁTNÍ KOMORY A PŘEDSEDY RADY EXPERTŮ ASOCIACE INSOLVENČNÍCH SPRÁVCŮ JUDR. MICHALA ŽIŽLAVSKÉHO:

TEXT: RED, FOTO: ARCHÍV

Co říkáte oddlužovací novele insolvenčního zákona?

Původní předloha ministra Pelikána měla 63 novelizačních bodů. Schválená verze jich má 178. Je to jiná norma, než ta původní. Až v Poslanecké sněmovně se podařilo zahájit odbornou diskuzi, která se předtím zanedbala. Dobrá zpráva je, že máme poslance, schopné vést věcnou debatu.

Koho máte na mysli?

Určitě zpravodaje novely Jana Chvojku, poslance Patrika Nachera a Tat'ánu Malou, Marka Bendu, Pavla Blažka, Marka Výborného, Jana Bauera, Kateřinu Valachovou, Jana Farského a Dominika Feriho. Abych ale nehovořil jen o poslancích, ze soudců přispěl místopředseda budějovického soudu Zdeněk Strnad. A také jedno překvapení. Po dlouhé době cítím konstruktivní přístup ze strany ministerstva spravedlnosti, vedeného ministrem Janem Kněžínkem a jeho náměstkem Jeronýmem Tejcem.

Jaké nejpodstatnější změny podle vás novela přináší?

Aristoteles říkal, že každý příběh má svůj začátek, prostředek a konec. Podívám se stejnou optikou na oddlužení po novele. Na začátku procesu padá minimální hranice placení 30 % dluhů. Cesta k oddlužení se otevírá širšímu okruhu osob. Prostředek procesu je spojený s přísnější povinností dlužníka vynakládat veškeré úsilí na splacení všech dluhů. A příběh má Happy End v podobě odpuštění zbytku dluhů, nebo naopak Sad End, pokud dlužník požadované úsilí nevyvíjí.

Do oddlužení tak může po novele vstoupit kdokoli?

Ne. Ten začátek, prostředek a konec oddlužení zjednoduší, aby vynikla podstata. Zavádí se nový test na vstupu. Mírnější, ale jasně daný. Dlužník musí osvědčit, že je schopen hradit pohledávky na výživném, odměnu a náhradu výdajů správce a odměnu za sepsání návrhu na povolení oddlužení. A ještě musí být schopen hradit věřitelům tolik, kolik insolvenčnímu správci. Když to nezvládne, do oddlužení se nedostane.

Tak jednoduché to asi nebude ani s tím prostředkem a koncem?

Jde o míru detailu. Prostředek příběhu čeká jedna zásadní změna. Dnes se řeší oddlužení nejčastěji splátkovým kalendářem bez prodeje majetku. To už nebude možné. Dlužníkovi se bude kromě splátek vždy zpeněžovat majetek. Snad to praxe uchopí rozumně. Když dlužníkovi prodáte staré auto, znemožníte mu dopravu do zaměstnání. Když mu zpeněžíte mobil, ztratí kontakt s insolvenčním správcem.

Pětiletá varianta oddlužení je pro dlužníky nakonec jedinou možností?

Ne. Dlužník může proces ukončit bez časového limitu, když zaplatí všechno. To jen pro pořádek. Pak je zde varianta, kdy se mu odpustí zbytek dluhů za tři roky, zaplatí-li věřitelům alespoň 60 %, anebo když mu vznikne nárok na starobní či invalidní důchod. Nejčastější ale bude pětiletá varianta. Je ale jiná, než ta současná.

V čem je jiná?

Padá tvrdý limit 30 %. Soud má v každém jednotlivém případě zkoumat, zda dlužník po celou dobu řádně plnil své povinnosti. Nemusí mu odpustit zbytek dluhů, ani když splatí věřitelům více než 30 %, ale může mu naopak dluhy odpustit, i když splatí méně než 30 %.

Na základě čeho soud rozhodne o splnění podmínek oddlužení?

Naštěstí lze pracovat s vyvratitelnou domněnkou, že dlužník neporuší své povinnosti, když splatí věřitelům alespoň 30 %. Jinak budou hrát zásadní roli výstupy z kontrolní činnosti insolvenčního správce. Ten má prověřovat, zda a jak si dlužník hledá práci, jaké má pracovní možnosti v daném regionu a jestli někde neukrývá majetek. Má průběžně monitorovat, zda dlužník vyvíjí náležitou snahu, aby věřitelům splatil co nejvíce.

**Cesta
k oddlužení
se otevírá
širšímu
okruhu
osob**

JUDr. Michal Žižlavský

"Odměny správců za administraci oddlužení se nevyšly od roku 2008. Deset let rostla inflace a zvyšovala se cena práce," říká JUDr. Žižlavský.

Takže to bude na insolvenčních správcích?

Ano. Zaslechl jsem někde, že správcům ubude práce, když novela ruší povinnost podávat pravidelné zprávy. To je nesmysl. Podávání formálních zpráv o tom, že se nic neděje, jen zatěžovalo soudy. Nyní to bude pod odpovědností správce. Zprávu bude správce předkládat, až když se něco bude dít, zejména navrhne-li současně zrušení schváleného oddlužení. Končí era jednorázových kontrol na vstupu, a nahrazuje ji era průběžných kontrol dlužníka na jeho pětileté cestě oddlužením. Správcům bude nově vydáván průkaz, aby se jím mohli prokazovat v terénu.

Co to bude stát a kdo to zaplatí?

Je to vyšší forma řešení. Omezuje morální hazard a vylučuje z procesu dlužníky, kteří se dostatečně nesnaží. Fungovat to bude ale jen do té míry, do jaké k tomu budou mít správci kapacity. Za málo peněz je málo muziky. Správci potřebují kvalifikované zaměstnance, a zákon to po nich požaduje. Mají mít technické a materiální vybavení, aby mohli s dlužníky jednat, aby za nimi mohli jezdit a podobně. Náklady na správce se hradí z prostředků dlužníka, a jen v některých případech ze státní pokladny. To je správné. Chce-li dlužník dosáhnout odpuštění zbytku svých dluhů, musí nést náklady procesu, který k tomu vede. Stát zase řeší sociální problém. Když dostane lidi z šedé zóny do reálné ekonomiky, ušetří na sociálních dávkách a inkasuje daně. Takže je jasné, kdo to má platit. Otázkou je jen kolik. A to má v rukou stát, který nastavuje výši odměn insolvenčních správců.

Jsou jejich odměny nastaveny správně?

Odměny správců za administraci oddlužení se nevyšly od roku 2008. Deset let rostla inflace a zvyšovala se cena práce. Již předchozí novela, účinná od roku 2017 přenesla na správce přezkumná jednání. Nyní se jim ukládají další činnosti a očekává se nárůst počtu oddlužení. Nemá-li dojít ke kolapsu systému, je čas zahájit debatu o navýšení odměn správců tak, aby odpovídaly inflaci a nárůstu agend. Jinak správci nebudou schopni ty činnosti vykoná-

vat. Asociace insolvenčních správců provedla rozsáhlý průzkum ekonomiky činnosti insolvenčních správců. Znalecký ústav TPA na základě toho zpracoval cenovou analýzu. Ta je k dispozici na síti LinkedIn ve skupině „insolvence v Česku“. Je to kvalitní podklad pro diskusi na toto téma. Ale nejde jen o odměny, aktuální jsou i další témata.

Jaká?

Od přijetí insolvenčního zákona uplynulo 10 let. Už je čas na to, vyhodnotit, co funguje a co ne. Měli bychom si jasně říci, kdo to je vlastně insolvenční správce, jaký má mít tým, jak mají být rozděleny pravomoci mezi něj a insolvenční soud, a kdo má vykonávat dohled nad činností správců. Na základě dosavadních zkušeností můžeme optimalizovat standardy jejich činnosti. Základní kameny profese byly položeny. Teď na nich můžeme stavět.

Jak by ta stavba měla vypadat?

Biblický akt stvoření začínal tím, že na počátku bylo světlo. Na počátku našeho řešení leží otázka, co to je insolvenční řízení. Odpověď zní, že je to soudní proces. Na to nesmíme zapomínat. Proces, ve kterém se řeší vztah dlužníka a jeho věřitelů. Pro ně se vede řízení. Nevede se pro správce, ani pro soudce ani pro státní zástupce. Ti jen poskytují účastníkům řízení službu podle jasně daných právních pravidel. Jde o to racionalizovat jejich práci tak, aby justice efektivně sloužila účastníkům řízení. Klíčová slova znějí: „soudní proces“, „právní služba“, „právní pravidla“.

Co z toho plyne?

Základní mantra zní, že insolvenční řízení je právní proces a potřebuje právníky. Kromě advokátů, kteří zastupují účastníky, soudců a státních zástupců, jsou to insolvenční správci. A jsme u otázky, zda nemá být správce povinně právník. Zákon to sice přímo nepožaduje, ale označuje výkon funkce správce za činnost související s výkonem advokacie. Můžeme se podívat, koho do rolí správců generuje praxe. Jsou to v naprosté většině případů advokáti.

Podávání formálních zpráv o tom, že se nic neděje, jen zatěžovalo soudy

Už je čas na to, vyhodnotit, co funguje a co ne

Je to logické právě proto, že insolvenční řízení je právní proces. Právníci umí aplikovat právní pravidla a mluví „stejnou řeč“. Eliminuje to syndrom „Babylon“. Urychluje to komunikaci.

Má tedy být insolvenční správce vždy právník?

Neprávníci mě nebudou mít rádi. Nikdo jim ale nechce brát licenci. Ta otázka je legitimní de lege ferenda, chceme-li skutečně zefektivnit insolvenční řízení. Příprava na zkoušku správce nenahradí vysokoškolské vzdělání a advokátní praxi. Práce správce zahrnuje agendu závazků dlužníka a agendu jeho majetku. Přihlášky pohledávek věřitelů jsou žalobami sui generis, které má správce právně vyhodnotit. A dokáže je vyhodnotit neprávník? Incidenční spory, jak ty pohledávkové, tak ty odpůrčí a majetkové, jsou prostě soudní spory. Když správce není advokát, není vlastně vinklář? Vystupuje před soudem opětovně a za úplatu. Má si vždy najímat advokáta? Incidenčních sporů jsou statisíce. Právě ony extrémně prodlužují délku insolvenčních řízení. A co agenda zpeněžení majetku? Ta přece kromě vyhledání kupce, což se řeší externě, opět zahrnuje přípravu právní dokumentace.

Vidíte tedy vůbec někde prostor pro správce bez právního vzdělání?

Ano. Vidím jej v řízeních, kde dlužník ještě provozuje podnik. Zde by do budoucna bylo vhodné oddělit právní část procesu od agendy správy podniku.

Nechceme-li, aby si správce najímal na všechno externisty, jak se to dnes někdy děje, můžeme to uchopit dvojnásobem. První cestou je angažmá správce pro administraci insolvenčního procesu jako takového a odděleného správce pro správu podniku. Druhou možností je ustanovit i zde jen jednoho správce a dát mu možnost využít externí poradenské společnosti.

Kdo by měl podle vás dohlížet na správce?

Dnes na správce dohlíží soud, ministerstvo spravedlnosti a advokátní komora. Chceme-li zefektivnit insolvenční řízení, položme si otázku, zda to není příliš a zda trojí kontrola nebrzdí činnost správců. A opět k základu. Insolvenční řízení je soudní proces. Dominuje zde moc soudní. Výkonná moc sem nesmí vstupovat, pokud není účastníkem řízení, jako například finanční úřad při uplatňování pohledávek státu. Ten ovšem nemá dohlížet na insolvenčního správce. Naopak, insolvenční správce má dohlížet na důvodnost pohledávek státu.

A co ministerstvo spravedlnosti?

To je správná otázka. Má-li být justice důvěryhodná, výkonná moc nesmí ovlivňovat běžící soudní řízení. Ministerští úředníci nesmějí vstupovat do řízení, a to ani pod záminkou dohledu nad insolvenčními správci. Pokud se to děje, porušuje se ústavní princip dělby moci. Víme z historie a také z některých okolních zemí, jak to končí, když výkonná moc prosakuje do moci soudní. Správce je procesní subjekt, stejně jako státní zástupce nebo soud. Všichni jsou administrátory, kteří zajišťují hladký chod justice pro účastníky řízení. Každý má svou roli. Státní zástupce není prodlouženou rukou ministra spravedlnosti, ale orgánem sui generis, který hlídá veřejný zájem. Správce je hybatelem procesu a dává mu dynamiku. A jen soud má roli „nad stranami“ a dohlíží na to, aby vše probíhalo podle zákona. Nikdo mu

Asociace insolvenčních správců sídlí
v tomto domě v pražské Široké ulici.

do toho nemůže vstupovat. Základní dohled nad činností správce má prostě vykonávat soud.

Dohlížejí soudy reálně na činnost insolvenčních správců?

Ano, a mají dost nástrojů na to, aby zjednaly nápravu, zjistí-li problém. Mohou správcům ukládat pokuty, mohou je odvolávat a mohou je zprošťovat funkce, když nepostupují s odbornou péčí. Právo výměny správce mají v určitých případech věřitelé. Není zde ale prostor pro dalšího dohlázele. Ten přichází v úvahu jen v prostoru mimo běžící řízení.

Kdo má podle vás vykonávat dohled mimo běžící řízení?

Naprostá většina správců jsou advokáti. Je proto logické, aby na etiku výkonu jejich činnosti - a to je ten prostor mimo běžící soudní řízení - dohlížela advokátní komora. Ta je nejsilnějším profesním uskupením v České republice a řádně plní své veřejnoprávní funkce. Má dostatečné kapacity a finanční zdroje.

Je to v souladu se zákonem?

Zákon o advokacii definuje činnost insolvenčního správce jako jinou činnost advokáta. Jakékoli obstarávání cizích záležitostí advokátem soustavně a za úplatu označuje za výkon advokacie. Z pohledu teorie zmocnění je advokát zástupcem i při výkonu funkce správce. Jedná sice vlastním jménem, ovšem ne ve svém zájmu, ale v zájmu a na účet třetích osob. Na tom nic nemění ani to, že nejedná na účet klienta, ale na účet dlužníka, při zohlednění zájmu věřitelů. Je to podobné jako u notářů, kteří kromě běžné notářské činnosti působí také jako soudní komisaři v dědictvích.

A je vůbec třeba měnit současný model dohledu?

Existují situace, které dnes přinášejí problémy. Představte si, že advokát, který vykonává činnost insolvenčního správce, sepiše dlužníkovi vadný návrh na povolení oddlužení. Takový návrh může sepsat jak advokát, tak správce. Advokát přitom ovšem spadá pod dohled advokátní komory a správce pod dohled ministerstva spravedlnosti. Kdo vlastně sepsal návrh? Advokát nebo insolvenční správce? Jak odpovídá za porušení profesních povinností? Byl při sepisu listiny advokátem? Co když se cítil být spíše správcem? To je absurdní! Advokát, který působí současně jako insolvenční správce, má jen jednu osobnost. Nemůžeme jej dělit na pomyslného Dr. Jekylla a Mr. Hyda. Současný model dohledu ale takovou situaci vytváří.

Co říkáte myšlence vzniku samostatné komory insolvenčních správců?

Vím, že se znovu vynořila, a není to poprvé. Vznik samostatné komory insolvenčních správců neprošel již v době přijímání insolvenčního zákona, právě pro střet s regulací výkonu advokacie. Takové řešení jen posiluje schizofrenii. Počet dohlázele by se zvýšil ze tří na čtyři. Rozdílná regulace a kárná praxe advokátní komory a komory insolvenčních správců by vedla k tomu, že by se advokáti museli rozhodnout, zda budou nadále advokáty, nebo správci. Byla by to Sophiina volba.

Správci by tedy měli spadat pod Českou advokátní komoru?

V případě správců, kteří jsou současně advokáty, je to jedině logické řešení. Advokát nepřestává být advokátem ani při výkonu funkce insolvenčního správce, stejně jako nepřestává být notář notářem při výkonu funkce soudního komisaře. Advokátů je mezi správci naprostá většina. Snížili bychom počet dohlázele ze tří na dva, a zefektivnili proces dohledu. Ministerstvu by ubýlo práce, kdyby dohlá-

želo jen na minoritu správců, stejně jako na akreditované osoby. Vedlejší výhodou by bylo zřehlední správců na ty, co mají právnickou kvalifikaci a na ty, co mají jinou odbornost. To lze využít k dalšímu zvýšení efektivity justice.

A co veřejné obchodní společnosti, které sdružují advokáty i neadvokáty?

Přiznejme si, že u odborných profesí nefungují kárné postihy právnických osob. Smysl má osobní odpovědnost konkrétního ohlášeného společníka za věci, které spravuje. Advokátní komora ostatně odpovědnost právnických osob nezná, i když velký počet advokátů působí v korporacích. Pravomoc dohledového orgánu by určoval status společníka, který poruší svou povinnost. Pouze za pochybení při správě korporace by odpovídala odpovědná osoba, určená pro tento účel společníky. Pokud by to byl advokát, řešila by provinění advokátní komora.

A není jednodušší zachovat současný model dohledu?

Zmínil jsem některé problémy, které současný stav přináší. Na druhou stranu, žádné řešení není dokonalé. V praxi funguje něco jako zákon akce a reakce. Bezprostředním impulzem pro návrh na změnu status quo byly nevhodné represivní postupy ministerstva spravedlnosti v malicherných věcech. Mám dojem, že současné vedení ministerstva tento přístup opouští a zaměřuje se racionálněji. Proto slábně tlak na změnu současného stavu. Uvidíme, jak se situace vyvine.

Jsou postihy ministerstva za superprovozovny a sdílení zaměstnanců tou nevhodnou represí?

Ne, v tom bych se ministerstva zastal. Jde o závažný problém fiktivních korporací. Podle mne je to podvod na principu hry, zvané letadlo. Zákon zná jen dvě formy výkonu činnosti správce. Buď působí jako fyzická osoba, nebo v rámci korporace, za přesně daných podmínek. Když někdo vytvoří "superprovozovnu", a povšimnete si toho, jakou představu to vyvolává, uvádí veřejnost v omyl. Nečekáte, že v superprovozovně podnikají osoby, které spolu nemají vůbec nic společného.

Co jsou to fiktivní korporace?

Představte si, že na té superprovozovně jako oddluženec dáte někomu peníze a on s nimi zmizí. Přijdete to tam řešit, a jiná osoba, která se tam právě nachází, vám řekne, že s tím nemá nic společného. To je ta fiktivní korporace. Ve skutečné korporaci všichni společníci navzájem ručí za svá pochybení. Když některý z nich zmizí s penězi, musí to zaplatit ostatní. Motivem pro zřízení superprovozovny je podle mne jen snaha získat neoprávněný prospěch bez ochoty nést současně vyšší náklady na korporaci a podstoupit širší odpovědnost. A co se týče sdílení pracovníků, novela stanoví, že správce má svou funkci vykonávat osobně, anebo prostřednictvím svých zaměstnanců.

Měli by podle vás správci vykonávat svou funkci samostatně, nebo jako korporace?

Jsou to dva rovnocenné způsoby. Advokáti také působí samostatně, nebo v korporacích. Každý si může vybrat, ale pak se podle toho musí chovat. Nemůže se tvářit, že je něco jiného, než co skutečně je. Tím mám na mysli ty fiktivní korporace. Jednotlivý správce nese menší rizika, ale taky má menší provozní kapacitu než korporace s deseti společníky. Nemůže být současně na provozovnách ve všech soudních krajích. Bylo by to jako v té pohádce, ve které farmář oral pole deseti traktory tak, že jel v jednom z nich a ostatní řídil silou své vůle.

Základní mantra zní, že insolvenční řízení je právní proces a potřebuje právníky

Základní dohled nad činností správce má prostě vykonávat soud